

УТИЦАЈ ЗЕМЉИШТА НА ОРГАНИЗАЦИСКО-МАТЕРИЈАЛНУ СТРУКТУРУ ОРУЖАНИХ СНАГА

Карактеристике земљишта у знатној мери утичу на организациско-материјалну структуру оружаних снага. То је једна од основних поставки са којом сви организатори армија морају да рачунају. Та чињеница знатно компликује њихов посао и често им ствара велике тешкоће. Понекад се чују и екстремна гледишта (на пример енглеска) да специфичне земљишне прилике, као, на пример, планине и шуме уопште онемогућавају употребу савремене војне технике и да на таквим просторијама могу оперисати само јединице опремљене лаким наоружањем. Таква гледишта више одговарају одређеној политичкој тенденцији него стварности. Сурова је пракса показала да се савремена техника може не само свуда употребити, већ и да је под специфичним и тешким земљишним и атмосферским приликама често чак и потребнија и да мора бити компликованија него под нормалним околностима. Разумљиво је да се под тешким земљишним приликама не могу применити иста техника и иста организациска структура армије као у обичним приликама. При томе је суштина ствари у чињеници да се техничка и организациска структура војних јединица морају прилагодити земљишним, атмосферским и другим специјалним приликама и да се однос између ова два фактора у нормалним мора доста разликовати од односа у специфичним земљишним и другим приликама, као што се, на пример, и сама борбена дејства под нарочитим земљишним околностима разликују од борбених дејстава на маневарском земљишту.

Немцима се, на пример, чини озбиљна замерка што су отпочињући рат против Совјетског Савеза задржали више-мање исту материјалну организациску структуру којом су изборили своје победе на западу и југу Европе и што нису водили довољно рачуна о руској зими, а нарочито о малобројности и слабом квалитету путева који се при лошем времену у јесен, зиму и на пролеће још више погоршавају. Неки чак сматрају да је Немачка изгубила рат због тога што је свој транспортни систем углавном ослањала на моторне точкове, а не на возила за кретање по сваком земљишту: гусеничаре, полугусеничаре и т. сл. Американцима се у Корејском рату чиње приговори и друге врсте, на име да су прецењивали могућности технике и да су запостављали способности човека, а нарочито пешака, за кретање под те-

шким земљишним околностима. Зато се данас с правом указује на то да савремена армија не може имати неку универзалну структуру већ мора бити опремљена према особинама земљишта, атмосферским приликама ратишта, према особинама непријатеља и карактеру самих операција, итд. На сасвим различите начине морају бити опремљене армије, на пример, за пустињски, поларни и планински рат, за рат у дунгли, за шумски рат у Финској, за амфибиске операције, за рат у Средњој и Западној Европи, за рат у непрегледним и слабо комуникативним евроазиским равницама, итд. Некада није било тако битних разлика, јер је тада техника имала знатно мањег утицаја него данас, пошто се она знатно теже него човек прилагођава посебним условима земљишта, времена и т.сл.

Иако се сматра да је земљиште Европе добро проходно и по-десно за развој маневарског рата, ипак на појединим деловима има таква својства да намеће посебне услове за вођење операција, као и специјалне мере за целисходну организацију армија. При томе треба истаћи нарочито следеће:

— знатни делови су планинскога карактера, мада њихове висине нису свуда такве да би само оне утицале на војна дејства и организационе мере. Међутим, извесне површине — иако висине свега 500 — 1.000 м — прилично су пошумљене, излокане бујицама и другим врстама ерозивнога дејства, а местимично и слабо комуникативне и сиромашне, тако да планинска својства ипак долазе до јаког изражаја;

— у северозападном делу Балканског Полуострва појављују се знатне површине карстифицираног земљишта (крас), које су — без обзира на њихову апсолутну висину — тешко пролазне и које, поред особина карактеристичних само за крашко земљиште, показују многе особине својствене планинама;

— у појединим деловима Европе шуме заузимају велика пространства (Финска, СССР, Алпи, Карпати, Балканско Полуострво итд.);

— знатне територије испресецају се са многобројним воденим токовима, од којих већина при повећаном водостају, а добар део и у свако доба, претставља препреке у тактичком и оперативном погледу. Често и мањи водотоци, самом природом свога корита (кањонска усеченост, каменитост обала, итд.) претстављају озбиљне препреке техничким средствима (тенковима, разним возилима, итд.). Извесне области, поред речних токова, испресецају се са читавим сплетом канала за наводњавање, високих насипима и путевима који воде насипима са којих је тешко сићи; њихова флора се одликује својом бујношћу и висином тако да све то претставља посебну врсту препрека за војна дејства (на пример Североиталијанска равница, Холандија, и т.сл.);

— иако је Европа, уопште узев, добро комуникативна, у неким областима су путеви релативно малобројни, а нарочито бољега квалитета са савременим коловозом. Због таквих путева је, на пример, у току Колубарске операције у новембру и децембру 1914 године отказао чак и сточни транспорт аустријских армија које су продрле у Србију, што се, између осталог, сматра као један од главних разлога пораза Поћорекских снага;

— у равницама Источне Европе, а и у неким равницама осталог дела Европе, дуж великих река за време јесењих и пролетњих киша (а и у влажним зимама) знатне површине земљишта могу бити под водом или је на њима блато тако густо и тешко да је покрет преко њих изванредно заморан и спор. У знатном делу Панонске низије, под таквим приликама, на пример, артиљериска оруђа са сточном вучом калибра изнад 100 мм са појачаном запрегом могу да прелазе пољским путевима без чврсте подлоге једва $\frac{3}{5}$ прописаног отстојања за један час. Дивизиска артиљерија немачке војске у СССР-у за време пролетње и јесење „распутице“ са појачаном сточном запрегом (осморна или десеторна за свако оруђе) могла је да постиже само око једне половине дневних маршевских отстојања.

Напред изнете карактеристике земљишта — ако се појављују у благој форми или ако се ради само о ограниченим површинама — не изазивају неки битан утицај на вођење операција и на организациско-материјалну структуру армије. Међутим, ако су те особине веома изразите, као на пример у Швајцарској или Аустрији (планине), у Финској (шуме), или још горе, ако се на извесној већој територији једновремено појављује неколико напред изнетих специфичних земљишних фактора који заједнички делују, као што је, на пример, случај на Балкану, па и код нас, онда су то чињенице о којима се при вођењу операција и спремању армије за рат мора водити најозбиљније рачуна.

Шта су показала ратна искуства на овим и сличним територијама?

Кратки рат који је у априлу 1941 године водила бивша југословенска војска — када су немачке мотомеханизоване и ваздухопловне јединице суверено владале бојиштем — не може дати нека озбиљнија искуства, пошто је бивша југословенска војска била брзо поражена, и то из истих разлога из којих су биле поражене и пољска, француска, белгиска, енглеска и друге војске. Доцније операције на нашем војишту носе великим делом специфичан карактер народног устанка и партизанског рата, у коме се сударају две снаге потпуно различите по своме квалитету, карактеру, структури, наоружању и начину борбених дејстава. Из тога и таквога рата ипак се могу извући следећа искуства:

Иако су биле слабо наоружане и опремљене примитивним борбеним средствима, наше јединице су се често успешно супротстављале непријатељским мотомеханизованим снагама које су дејствовале у захвату наших планинских, крашких и шумских зона, задржавале их или их уништавале. Но, неоспорно је да би наше јединице дејствовале још успешније и трпеле би свакако много мање губитака да су располагале бољом техником. Оне су против модерно опремљених непријатељских снага, које су напредовале планинским, крашким и шумским путевима (за које су биле везане природом свога наоружања и опреме) врло успешно маневровале преко планинских гребена, преко јако карстифицираних површина и пространих шума ван бољих путева, нападале најосетљивија места непријатеља: бокове, позадину, штабове, транспортне колоне, везу и саобраћај, лицавале непријатеља

средстава за живот и борбу, онемогућавале му командовање, узајамно потпомагање, итд., да би се затим окренуле против ослабљених непријатељских борацких делова.

На осталим фронтovima период рата 1939—42 године карактерише се операцијама мотомеханизованих снага широких размера, у којима су тенкови играли одлучујућу улогу. Такве су биле операције у Пољској, на Западном фронту, на Балкану, у Северној Африци и на Источном фронту. Година 1943, за време операција у Италији, доноси значајну прекретницу у томе. У току наступања доста узаним Апенинским Полуострвом, Савезници су наилазили на огромне тешкоће које су знатно успоравале темпо операција и доводиле их чак и до потпуног застоја, иако је савезничко ваздухопловство суверено владало медитеранским небом. Притом су дошле до знатног изражаја земљишне прилике, карактеристичне за то полуострво — мали број добрих путева и узане планинске долине — које су потпуно онемогућиле широке маневре мотомеханизованих и тенковских снага Савезника, тако да нису помогле ни јаке концентрације артиљерије (на пример у области јужно од Монте Касина). Јака запречавања и ПТО на путевима и у долинама потпуно су укочили тенкове за које се дотле сматрало да су незадрживи. Постепено уравнотежење снага довело је до позициског рата, који се задржао чак и после америчког десанта преко Нетуна и Анџија, јер се искрцани корпус доста дуго налазио у критичном положају у коме је био прикован у узаном мостобрану. А што је та криза преброђена има се у великој мери захвалити снажној заштити коју су му пружиле америчке ваздухопловне и поморске снаге. Немачка одбрана јужно од Рима поколебана је тек дејством за које се већ сматрало да је пало у заборав. Положај је пробијен дејством пешадијских снага, а нарочито планинских јединица и мароканске коњице, и то преко планинских гребена, уз снажну подршку артиљерије и ваздухопловства. Импозиантни оперативни удари крупних оклопних и моторизованих снага замењени су скромним садејством ситних тенковских јединица са пешадијом. Начин употребе јединица и техничких средстава морао се, дакле, прилагођавати амбијенту у коме се дејствовало, а у коме су долазили до пуног изражаја лаки и средњи бацачи, разни видови брдскога транспорта, многа средства која олакшавају живот и рад јединица на планинском земљишту (снабдевање водом, итд.), итд.

У таквим околностима било је од изванредног значаја снажно дејство савезничког ваздухопловства, које је суверено господарило ваздухом и успешно парализовало саобраћај, доказујући тиме да је дејство на комуникације најефикаснији вид стратемиског бомбардовања. Све је ово имало за последицу да се опет прешло на маневарски начин ратовања. То истина нису биле муњевите операције великог стила, али је фронт ипак покренут скромном брзином, уз повремене застоје на појединим линијама на којима су Немци успевали да организују озбиљније отпоре.

Операције на Источном фронту, почев од јесени 1941 године, показале су да, под специфичним околностима тамошњег земљишта,

искључиво ослањање на технику може да буде и врло судбоносно. Немачка моторизација и тенкови отказали су рад у условима јаке зиме и заглибљавали су се у украјинском и руском блату, тако да се и „Blitzkrieg“ претворио у своју супротност — у застој. Продужење операција под таквим околностима омогућено је само комбинацијом човека и технике, моторнога и сточнога транспорта, оклопних и коњичких јединица. Ниске температуре су онемогућавале и дејство наоружања, јер се и мазиво смрзавало. Међутим, све ове чињенице не оправдавају схватање да се под оваквим приликама техника не може уопште употребити. Напротив, оне императивно захтевају да се техника што више усаврши и прилагоди специфичним особинама ратишта.

На Тихоокеанском ратишту, приликом освајања појединих острва и острвских група које су великим делом планинско-пошумљеног карактера (џунгла), америчке би јединице тешко постизале успехе да нису имале огромну техничку надмоћ. Оне су флотом и авијацијом потпуно господариле морем и ваздухом, а усто су биле надмоћније и у техници копнених снага (тенкови, артиљерија, тешко пешадиско наоружање, итд.), као и у њиховом снабдевању. Зато су под таквим условима често и бројно слабије америчке снаге водиле успешне борбе са Јапанцима (острво Бугенвил, итд.). Па ипак, ни ту сама техника није могла све да постигне. На пример, на острву Манус (у групи Адмиралских Острва у Тихом Океану¹) слабе јапанске снаге (око 200 војника), без артиљеријске и авијацијске подршке, користећи бункере, блокхаузе и ровове изграђене дуж пута кроз џунглу између села Љоренгауа и Росума, задржавале су 7 амерички коњички (уствари пешадиски) пук, тако да је у току 6 дана (од 19—25 марта 1944 године) напредовао свега око два километра. Због јаког моралног потреса и великих губитака (нарочито у официрима) сменио га је 8 „коњички“ пук, који је тек 27 марта успео да сломи непријатељски отпор, благодарећи садејству авијације, артиљерије, бацача пламена и тенкова. Показало се да се изолованим ангажовањем авијације, артиљерије и тенкова, бацача пламена и базука није могла разбити непријатељска одбрана у шумској зони. Напротив, јапански отпор се могао савладати само свестраним садејством живе силе и осталих техничких средстава и њиховим маневром кроз џунглу.

За савезничку стратегију на Далеком Истоку било је од велике важности овлађивање комуникацијом између Кине и Бурме не само ради снабдевања кинеских армија, већ и зато да Бурма послужи и као полазна база за поновно освајање Задње Индије (Индокина и Малајско Полуострво). Зато је у Бурму упућен један специјални амерички одред (јачине пука), под командом генерала Мерила.²) Иако тај одред у многе није испунио очекивања, његове операције кроз бурманске планине и џунгле не би се уопште могле изводити да му није

¹) По подацима из књиге „The admiralties“, издање Историског одељења америчког Министарства рата.

²) По подацима из књиге „Merill's Marauders“, издање 1946 године Историског одељења америчког Министарства рата.

било обезбеђено снабдевање и евакуација рањених и болесних ваздушним путем. Тако је, на пример, у једном критичном моменту био ваздушним транспортом ојачан и једном батеријом брдских оруђа. То показује, с једне стране, да савремена и целисходна техника може омогућити јединицама да изводе оперативна и тактичка дејства и на таквом земљишту где иначе не би била могућа, па чак и да знатно повећа њихову маневарску способност и, с друге стране, да непосредна техничка средства могу бити велики баласт и учочити покретљивост иначе покретљивих трупа.

Слична искуства донео нам је и рат у Кореји,³⁾ чија је земљишна конфигурација веома слична нашим планинским пределима. У Кореји се, пре свега, видело да се под оваквим земљишним приликама показала потпуно неоснованом идеја о могућности вођења рата ослањајући се претежно на техничка средства, односно идеја о вођењу рата притиском на дугме („push button war“). Човек је и тамо остао доминантни фактор, а успех се могао постићи само комбинацијом дејства живе силе и технике. Ту констатацију не мења много ни чињеница да се нису употребљавала атомска средства, па су је морали признати чак и Фулер и Микше, познати поборници придавања превенства техници у оружаним снагама.

Снаге на страни Јужне Кореје располагале су потпуном надмоћношћу у ваздуху, а ипак то није било довољно да се избори победа. Тачно је, међутим, и то да би у првом периоду рата 1950 године јужнокорејске и америчке снаге биле уништене и протеране са полуострва да нису имале изванредну подршку америчког ваздухопловства, која им је омогућила да одбране фусански мостобран. С друге стране Севернокорејци нису успели да слома отпор на фусанском мостобрану због потпуног одсуства подршке из ваздуха.

Тенковски рат, налик на онај из периода 1939—42 године, био је немогућ у Кореји, јер се због узаних планинских долина и мочварних пиринчаних поља оперативни удари крупних оклопних јединица нису могли изводити, тако да се употреба тенкова морала свести на подршку пешадије ситним тенковским групама. Напредовање тенкова долинама лако се могло спречити ефикасном ПТО у долинама и држањем планинских ланаца дуж комуникација. Употреби технике дуж комуникација Севернокорејци и Кинези успешно су супротстављали маневар живом снагом, већином планинским земљиштем ван путева и дејством на позадину, артиљериске положаје, штабове, центре везе и т.сл. Овај рат је умногоме потсећао на операције у Италији крајем Другог светског рата.

На основу горњих искустава и датих карактеристика земљишта покушаћу да дам одговор на неколико питања која се односе на материјално-организациску структуру оружаних снага.

³⁾ Неки подаци су узети из белгиског војног часописа „L'armée — La Nation“ — април 1954. године.

Жива сила или техника?

Пре свега, сматрам да треба постићи разуман однос између човека и технике. У сваком случају треба имати јединице које ће бити способне да задрже надирање непријатеља долинама и друмовима, чак и онда ако би дејствовао и јаким мотомеханизованим снагама. Иако за ту сврху могу послужити и пешадиске дивизије обичног, класичног типа, ипак треба имати и извесан број моторизованих јединица за маневровање комуникациском мрежом. У сваком случају, ове јединице треба да располажу јаким противтенковским средствима, првенствено реактивним бацачима (90—105 мм), за дејство на блиским отстојањима (пошто готово свуда има заклона за постављање ПТ засада) и тенковима за дејство на средњим (100—500 м) и даљим отстојањима (500—2.000 м) пошто су тенкови засада ван сваке сумње нај-ефикасније средство за борбу против тенкова. Према томе, противтенковске и самоходне топове, по моме мишљењу, употребљаваће из нужде само онај ко нема нечег бољег, и ко мора да штеди из економских разлога (пошто је њихова производња лакша и јевтинија од производње тенкова), да би на тај начин што више тенкова могао употребити као ударну и маневарску снагу против живе силе. Пошто је употреба тенкова за противтенковску одбрану свакако скопчана са великим материјалним издацима, познато је да чак и индустријски веома развијене и богате земље истражују могућности да пронађу неко јевтиније, а при томе ипак прикладно и ефикасно противтенковско оруђе за дејство на средњим и даљим отстојањима. А пошто се тенкови могу успешно употребљавати и за непосредну подршку пешадије у иоле пролазним планинским, крашким и шумским регионима, изгледа ми да је правилно што су многе војске у пуку формирале тенковску чету, а у дивизији тенковски батаљон, тим пре што би такве јединице имале довољно отпорне и ударне моћи и на маневарском и на равничастом земљишту.

С друге стране треба имати и такве јединице које ће бити врло покретљиве и способне за маневар ван добрих комуникација у планинским, крашким и јако пошумљеним земљишним комплексима. За то, по моме схватању, најбоље одговарају самосталне бригаде, опремљене првенствено индивидуалним наоружањем довољне ватрене моћи (аутоматизација) и ојачане тешким оруђима (митраљези, лаки бацачи и бестрзајна оруђа), подешеним за пренос товарним грлима. Покретљивост ових јединица могла би се постићи повећањем њихове независности од транспорта. У том циљу може одлично послужити транспортна авијација (бацањем терета), а нарочито хеликоптери, који су, свакако, много прикладнији, јер само 2—3 хеликоптера могу да замене више стотина товарних и телгећих грла. Зато ће хеликоптер, као нај-идеалније транспортно средство за планинске, крашке и шумске пределе, по мом мишљењу, унети праву револуцију у ратовање под оваквим нарочитим приликама. Ако још буду постојале и шире материјалне могућности, хеликоптер ће свакако постати и веома ефикасно средство за маневровање живом силом. Међутим, ако се не буде рас-

полагало хеликоптерима, маневарска способност бригада може се обезбедити комбинацијом моторних возила и сточних транспортних средстава (нарочито товарних, која дозвољавају највећу независност од добрих путева). Какав треба да буде бројни однос једних према другима зависи од природе операциског правца. Понекад ће јединице морати да се ослоне само на сточна транспортна средства, чију употребу не треба избегавати, пошто су њима у таквим и сличним приликама прибежавале и армије технички веома развијених држава. Тако је, на пример, немачка 20 планинска армија од три корпуса (осам дивизија), са бројним стањем од 204.000 људи, приликом операција у Јапонији (Северна Финска и Норвешка) у шумској области (делом планинског, а делом мочварног карактера — тундра) располагала, поред 7.000 транспортних моторних возила, и са око 60.000 грла теглеће и товарне стоке. Но, и поред тога, армија је показала веома велику маневарску способност, јер је у тој поларној области од септембра 1944 до марта 1945 године прешла око 3.000 км.

Овакве бригаде, као више тактичке и мале оперативне јединице употребљаване су на оваквом земљишту у бившој југословенској војсци под именом брдске бригаде које су оперисале из Босне и Херцеговине према Србији у Првом светском рату. Финска је од 1942 године (шумски рат) отпочела преформирање извесног броја својих дивизија у бригаде, а и данас располаже бригадном организацијом армије. Садање италијанске јединице су такође формиране у самосталне бригаде. Планинске јединице бивше југословенске војске биле су формиране у самосталне одреде који су одговарали бригаама. Најзад, најбогатије искуство у погледу подесности бригадне организације има баш наша армија која је у току НОР-а великим делом оперисала самосталним бригаама и постизала изванредне успехе.

Артиљерија и тенкови или ваздухопловство?

Неоспорна је чињеница да планинско, крашко и пошумљено земљиште отежавају употребу артиљерије, а нарочито у маневарским операцијама. При дужој стагнацији фронта могу се, истина, створити одговарајући услови за концентрацију и употребу јачих артиљериских снага, као на пример, 1916 године у Доломитима, 1917 године приликом пробоја фронта код Кобарида или 1918 године при пробоју Солунског фронта, те ће такве могућности, наравно, и убудуће постојати. Али, у покретном рату ти услови су доста ограничени. Совјети су познати поборници великих маса артиљерије, па ипак такве акције већег опсега нису забележене у операцијама IV украјинског фронта у Карпатима (1944/45), јер изгледа нису могле бити остварене. Напред речено односи се и на ПА средства чије постављање на извесним удаљењима од комуникација наилази на знатне потешкоће, које су утолико веће уколико је земљиште теже, пошто ПАА није у могућности свуда да прати колоне. Зато се може поставити питање: није ли авијација, под оваквим околностима, ефикасније средство за подршку и

заштиту трупа на земљи од артиљерије? Наравно, и при употреби ваздухопловства се појављују знатне тешкоће (на пример, израда аеродрома, променљиви метеоролошки услови, тешкоће осматрања и дејства на пошумљене просторије, итд.), али су све те тешкоће, ипак, сразмерно мање од тешкоћа употребе артиљерије. Имајући у виду ове чињенице, долази се до закључка да се ваздухопловство може до извесног степена јаче развијати на рачун артиљерије, што, наравно, не значи да треба артиљерију занемарити или потценити, већ наћи један целисходан однос.

Слична дилема се појављује и у погледу односа тенкова и авијације. На планинском, крашком и пошумљеном земљишту употреба тенкова наилази на знатна ограничења. То су очигледно показале операције у Италији (1943—45 г.), Карпатима (1944—45 г.), Кореји (1950—52 г.) и Индокини (1946—54 г.). Али, то не значи да се тенкови, и под таквим приликама, не могу употребити у знатном броју као нај-ефикасније ударно средство, као што је то био случај 1940 године у Арденима и 1941 године на Балкану. Међутим, ако се изврши целисходан распоред снага армије која је решена да се одлучно бори и ако се организује ефикасна ПТО на тенкопролазним правцима слични се примери могу ређе појављивати. Према томе, треба тежити да се, и ваздухопловству поверавају извесни задаци на планинском, крашком и пошумљеном земљишту (које под обичним приликама извршавају тенкови) кад год за то постоје повољни услови, јер се тиме и тенковима знатно олакшава рад.

Точкаши или гусеничари?

Због ограниченог броја путева са савременим коловозом, па и оних са макадамом, превозење трупа и материјала мора се вршити и пољским и шумским путевима. Истина, и ови путеви су прилично употребљиви по лепом и сувом времену (иако се и тада често наилази на велике тешкоће због њихове узаности, оштрих окука, стрмина, итд.), али се њихово стање за време кишовитог или влажног времена толико погорша да често долази у питање њихово коришћење. Ово су очигледно показала и искуства са последњег нашег великог маневра у 1953 години. А пошто ће моторна возила често морати да силазе и са путева (у циљу извлачења артиљериских оруђа на положаје, снабдевања борбеног поретка, итд.), природно је да ће сва моторна возила која не би била прилагођена овим специфичним приликама, свакако, наилазити на знатне, па често и несавладљиве тешкоће. За ову сврху су много погоднији гусеничари или полугусеничари, јер се могу много лакше и сигурније кретати не само ван путева, већ и по блатњавом терену. Они су, дакле, далеко погоднији од моторних возила са точковима, иако и они, наравно, имају и својих недостатака (скупљи су, брже се троше, више руинирају путеве, спорији су, не могу да прођу преко јако карстифицираних површина густога и љутога краса, итд.). Према томе, и овде би требало тражити подесан ком-

промис у погледу процента полугусеничара и гусеничара у разним јединицама. По мом мишљењу, најбоље би било када би се у целини увели у артиљерији (тегљачи и снабдевачка возила), у моторизованој пешадији оклопних јединица, као и у транспорту коњичких и инжињерских јединица и пешадиских пукова (уколико није употребљен сточни транспорт), а бар око половине у извиђачким јединицама и дивизиском транспорту, и т.сл.

Инжињерска и снабдевачка средства или наоружање?

Многи ће помислити да ли је уопште целисходно и умесно поставити горе наведено питање, јер је јасно да армија треба да буде и наоружана и да располаже и инжињерским и снабдевачким средствима. То је тачно, али се у пракси ова питања ипак често постављају у врло акутној форми па се, на пример, каже да је топ важнији од булдожера или да је тенк потребнији од механичке перионице, односно брдске пекарнице и т.сл. Наведена схватања, на први поглед, изгледају потпуно исправна, али се поставља питање докле се сме ићи са оваквим поставкама, а поготову ако постоје специфичне земљишне прилике, јер ако се пређу дозвољене границе онда се поставка о већој важности наоружања може претворити у своју супротност, тј. да оно постане чак штетно, пошто нису створени одговарајући предуслови за његово успешно опслуживање и употребу. Зато би напред наведени закључци могли бити и оправдани за извесне тренутне ситуације, али се никако не могу узети као организациско правило које би се примењивало за све армије у целини и под свим околностима.

Због претежно каменитог терена на планинском, крашком и пошумљеном земљишту јединице треба што боље снабдети разним врстама инжињерских машина (булдожера, скрејпера, грејдера, фишипера, жежева, набијача, механичких тестера, макара, дизалица, компресорских бушача, итд.) за градњу, оправку, рушење и онеспособљавање путева, аеродрома, фортификациских објеката, итд. С друге стране, велики број речних токова захтева повећане количине лаког, средњег и тешког материјала за прелаз река, а могућност стабилизације фронтова довољне количине савременог, лако преносног материјала за подизање жичаних железница, итд. Поред тога, треба имати у виду да такве области оскудевају у свим врстама војних потреба и разним објектима које војне јединице и установе најчешће могу наћи у равници и на маневарском земљишту, и да се због тога, више него под обичним приликама, мора планирати употреба савремених покретних кухиња, купатила, перионица, пекарница, итд., које би биле за ово земљиште. Посебан проблем на красу, а великим делом и у осталим областима, претставља питање снабдевања водом, због чега је неопходно да техника помогне оружаним снагама у савлађивању ове тешкоће. За то је потребан велики број моторизованих цистерни, подешених и за пречишћавање воде, јер, ако се оне не би обезбедиле, могло би се десити да безводне зоне морају напустити иоле јачи ефективи људства и стоке. Тако су се и у току НОР-а морали напуштати

читава срезова због несташице воде, иако се тада радило о јединицама релативно слабијег бројног састава. Зато ће се онај који буде успешније решио питање снабдевања јединица на оваквим територијама, а нарочито проблем снабдевања водом, моћи увек појавити са надмоћнијим снагама, које ће једновремено бити и јачег борбеног капацитета. Поред тога, у оваквим областима треба обезбедити и посебне врсте хране (лаке за пренос, богате у хранљивости, које изазивају што мање жеђи, разне концентрате, витаминозне материје, и т.сл.).

У планинске рејоне вечитога снега и леда пре сто година доспели су само врло храбри појединци. Нешто доцније су се ту појављивале и поједине војне смучарске патроле, а већ у Првом светском рату на таквом земљишту бориле су се читаве армије, при чему је техника омогућила да се чак и на скоро 4.000 м високе врхове извуку не само брдски и пољски, већ и дугачки топови 105 мм. У прашумама Финске — кроз које су донедавно крстарили само одважни и на шуму навикли домороци, као и у дунглама Тихоокеанског острвља и Бурме, где су царовале само дивље звери и у које су се усуђивале да продру само поједине истраживачке експедиције — водиле су се у Другом светском рату, а у Индокини и све до ове године, операције великог опсега од изванредног стратемиског значаја. *Зато се слободно може рећи да је техника савладала и планине и шуме.*

Према томе, на земљишту о коме је реч ништа неће вредети велике количине наоружања ако се једновремено не обезбеди живот и рад човека који их опслужује и стоке која врши разне врсте транспортовања. Зато, дакле, треба обезбеђивати само онолико наоружања колико се стварно може ефикасно употребити, што поред осталог условљавају и одговарајуће врсте и количине инжињерских и снабдевачких средстава.

*

Специфичне земљишне прилике: планина, крас, шума, слаба комуникативност и велики број речних токова у знатној мери утичу на употребу технике, али је не негирају. Оне, истина, ограничавају и искључују употребу извесних врста наоружања и опреме, али, с друге стране, баш траже нова техничка средства како би се савладале тешкоће на које се наилази на оваквом земљишту. *Према томе, техника треба да буде оно средство којим ће се савладати и планина, и крас, и шума, и реке и слаба комуникативност.* А пошто су таква техничка средства овде потребнија него у обичним приликама, треба их и набављати, макар и на рачун технике наоружања, јер ће и сама техника наоружања тиме добити свој пунији значај. Другим речима, у техници наоружања треба изабрати најцелисходнија техничка средства, јер се само на тај начин може постићи не само борбена способност јединица у овом специјалном амбијенту тешкоћа, сиромаштва, свакојаких помањкања и препрека, већ и надмоћност над непријатељем. Тиме ће се уштедети и многобројне жртве у живој сили како од дејства непријатељског наоружања, тако још и више, од разноврсног разбољевања које изазива суровост и сиромаштво оваквих предела.